

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ & ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ

**ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ
ΦΙΛΟΣΟΦΙΚΗ ΣΧΟΛΗ**

**ΤΜΗΜΑ ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΚΑΙ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑΣ
ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
«ΒΥΖΑΝΤΙΝΕΣ ΣΠΟΥΔΕΣ»**

ΟΔΗΓΟΣ ΣΠΟΥΔΩΝ

Ακαδημαϊκό έτος 2024 – 2025

<https://bs.hist-arch.uoi.gr/>

Π Ε Ρ Ι Ε Χ Ο Μ Ε Ν Α

Περιεχόμενα

Τ Ο Π Α Ν Ε Π Ι Σ Τ Η Μ Ι Ο.....	3
ΔΙΟΙΚΗΣΗ ΤΟΥ ΤΜΗΜΑΤΟΣ.....	5
ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΕΣ ΣΠΟΥΔΕΣ.....	6
Αντικείμενο – Σκοπός.....	7
Διοίκηση ΠΜΣ.....	7
Συντονιστική Επιτροπή (Σ.Ε.)	7
Χρονική Διάρκεια Φοίτησης – Πιστωτικές Μονάδες.....	8
Εκπαίδευση	8
Πρόγραμμα Σπουδών.....	9
Ειδίκευση: Βυζαντινή Ιστορία.....	9
Ειδίκευση: Βυζαντινή Αρχαιολογία και Τέχνη	9
Θεματικά πεδία/περιγραφή μαθημάτων:	10
Εκπόνηση Διπλωματικής Εργασίας.....	10
Κινητικότητα	11
Μαθήματα Χειμερινού Εξαμήνου 2024–2025.....	12
Περίληψεις Μαθημάτων Χειμερινού Εξαμήνου	13
Μαθήματα Εαρινού Εξαμήνου 2024–2025.....	17
Περίληψεις Μαθημάτων Εαρινού Εξαμήνου	18

ΤΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ

Το Πανεπιστήμιο είναι Νομικό Πρόσωπο Δημοσίου Δικαίου πλήρως αυτοδιοικούμενο και εκπληρώνει την αποστολή του στο πλαίσιο του Συντάγματος.

Αποβλέπει στην παροχή ανώτατης παιδείας, στην ουσιαστική κατάρτιση των φοιτητών, καθώς και στην προαγωγή των επιστημών.

Στο επίκεντρο της διδασκαλίας βρίσκεται τόσο η καλλιέργεια της θεωρητικής σκέψης και η απόκτηση των απαραίτητων επιστημονικών εφοδίων, που αποτελούν τις βασικές συνιστώσες για το διεθνές κύρος των χορηγουμένων Τίτλων Σπουδών και την επαγγελματική σταδιοδρομία αποφοίτων, όσο και η διαμόρφωση μιας ολοκληρωμένης προσωπικότητας, η οποία θα εμφορείται από κοινωνική ευαισθησία και δημοκρατικό ήθος.

Η λειτουργία του Πανεπιστημίου βασίζεται στη δημιουργική συνεργασία όλων των φορέων της ακαδημαϊκής κοινότητας.

Η δραστηριότητα του Πανεπιστημίου βασίζεται στις αρχές του ανθρωπισμού και του σεβασμού των δικαιωμάτων του πολίτη.

Οι αποφάσεις στα θεσμοθετημένα όργανα του Πανεπιστημίου επιβάλλεται να λαμβάνονται με κριτήρια διαφάνειας και αξιοκρατίας.

Η γνώση, ως κοινωνικό αγαθό, προκύπτει από την έρευνα που σέβεται τον άνθρωπο και το φυσικό περιβάλλον και διενεργείται σύμφωνα με το ισχύον νομοθετικό πλαίσιο.

Η έρευνα, ως το σύνολο των εργασιών που δημιουργούν γνώση, αποτελεί δικαίωμα που ασκείται σε συνθήκες ακαδημαϊκής ελευθερίας, η οποία εγγυάται την αδέσμευτη επιστημονική διερεύνηση και διδασκαλία.

Η κατοχύρωση της ακαδημαϊκής ελευθερίας στη διδασκαλία, την έρευνα, την έκφραση και τη διακίνηση των ιδεών, καθορίζει το σκοπό του Πανεπιστημιακού Ασύλου.

*(Εσωτερικός Κανονισμός Λειτουργίας του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων.
Απόφαση αρ. 22444/Β1, ΦΕΚ 310/10.3.05)*

ΤΜΗΜΑ ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΚΑΙ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑΣ

Η **Φιλοσοφική Σχολή του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων** ιδρύθηκε το 1964 ως παράρτημα της Φιλοσοφικής Σχολής του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης (Β.Δ.735/1964, ΦΕΚ Α' 240) και από το 1970 αποτέλεσε αυτοτελές Ανώτατο Εκπαιδευτικό Ίδρυμα με δύο Σχολές: τη Φιλοσοφική και τη Φυσικομαθηματική (Ν.Δ. 746/1970, Α' 267).

Από το 1984 η Φιλοσοφική Σχολή καταμήθηκε σε τρία Τμήματα τα οποία χορηγούν αντίστοιχα πτυχία:

Α. Φιλολογίας

Β. Ιστορίας και Αρχαιολογίας

Γ. Φιλοσοφίας, Παιδαγωγικής και Ψυχολογίας

Η Σχολή λειτουργεί από το 1982 σύμφωνα με το Νόμο 1268/82.

Το Τμήμα Ιστορίας και Αρχαιολογίας συγκροτείται από τέσσερεις **Τομείς**:

Α. Αρχαίας και Μεσαιωνικής Ιστορίας

Β. Ιστορίας Νεωτέρων Χρόνων

Γ. Αρχαιολογίας και Ιστορίας της Τέχνης

Δ. Λαογραφίας.

ΔΙΟΙΚΗΣΗ ΤΟΥ ΤΜΗΜΑΤΟΣ

1. Πρόεδρος

2. Γενική Συνέλευση. Αποτελείται από τα μέλη ΔΕΠ, από έναν εκπρόσωπο Ε.Ε.Δ.Ι.Π, έναν εκπρόσωπο Ε.Τ.Ε.Π. και από έναν εκπρόσωπο των προπτυχιακών και μεταπτυχιακών φοιτητών.

3. Διοικητικό Συμβούλιο. Αποτελείται από τον πρόεδρο του Τμήματος, τους διευθυντές των Τομέων, δύο προπτυχιακούς και έναν εκπρόσωπο των μεταπτυχιακών φοιτητών. Συμμετέχει εκπρόσωπος Ε.Ε.Δ.Ι.Π./Ε.Τ.Ε.Π., όταν συζητούνται θέματα υπηρεσιακής κατάστασης του κλάδου τους.

4. Γραμματεία Τμήματος

Δέχεται τις φοιτητές για κάθε γραμματειακή υποστήριξη και παροχή πληροφοριών σε όλη τη διάρκεια των σπουδών τις και διεκπεραιώνει τις αποφάσεις της Γενικής Συνέλευσης του Τμήματος. Στεγάζεται στο Κτήριο Διοίκησης (Μεταβατικό Κτήριο) του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων και λειτουργεί καθημερινά. Δέχεται τις φοιτητές καθημερινά από τις 11.00 έως τις 13.00 (τηλ. 2651007231, 2651007232, 2651007180, email: gramisar@uoi.gr).

Πρυτανεία

Πρύτανης: Άννα Μπατιστάτου

Αντιπρυτάνεις: Ιωάννης Λεονάρδος, Παναγιώτα Καντή, Θεόδωρος Ματίκας, Ξενοφών Μπήτσικας

Κοσμητεία

Κοσμήτορας: Ιωάννης Τζαμτζής

Προεδρία Τμήματος Ιστορίας και Αρχαιολογίας

Πρόεδρος: Άννα Μαχαιρά

Αναπλ. Πρόεδρος: Ανδρέας Βλαχόπουλος

Προϊσταμένη Γραμματείας: Κατερίνα Παπαδήμα

ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΕΣ ΣΠΟΥΔΕΣ

Στο Τμήμα Ιστορίας και Αρχαιολογίας εντάσσονται τρία Προγράμματα Μεταπτυχιακών Σπουδών που οδηγούν στην απόκτηση του μεταπτυχιακού διπλώματος ειδίκευσης (Master) και την απονομή διδακτορικού διπλώματος.

- 1. Μεταπτυχιακό Πρόγραμμα Βυζαντινών Σπουδών**
- 2. Διατομεακό Μεταπτυχιακό Πρόγραμμα «Νεότερος και Σύγχρονος Κόσμος: Ιστορία, Λαογραφία, Ανθρωπολογία» (υπό επανίδρυση)**
- 3. Μεταπτυχιακό Πρόγραμμα «Αρχαίος Κόσμος: Ιστορία και Αρχαιολογία» (υπό επανίδρυση)**

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ «ΒΥΖΑΝΤΙΝΕΣ ΣΠΟΥΔΕΣ»

Αντικείμενο – Σκοπός

Το Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών (Π.Μ.Σ.) «Βυζαντινές Σπουδές», στο οποίο συμμετέχουν οι Τομείς α) Αρχαίας και Μεσαιωνικής Ιστορίας και β) Αρχαιολογίας και Ιστορίας της Τέχνης του Τμήματος Ιστορίας και Αρχαιολογίας της Φιλοσοφικής Σχολής του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων, παρέχει σε επιλεγμένους, κατόπιν εξετάσεων, πτυχιούχους συστηματικές και ειδικές σπουδές, οι οποίες οδηγούν στην απόκτηση Διπλώματος Μεταπτυχιακών Σπουδών (Δ.Μ.Σ.). Το Π.Μ.Σ. διαθέτει τις ακόλουθες ειδικεύσεις: α) Βυζαντινή Ιστορία και β) Βυζαντινή Αρχαιολογία και Τέχνη. Το Π.Μ.Σ. στοχεύει στην προαγωγή της γνώσης και την ανάπτυξη της έρευνας μέσω της διαμόρφωσης ειδικών επιστημόνων σε επιμέρους γνωστικά αντικείμενα του Βυζαντινού Πολιτισμού, του φαινομένου «Βυζάντιο» γενικότερα αλλά και των μορφών επιβίωσης του Βυζαντινού Πολιτισμού και κατά την μεταβυζαντινή και οθωμανική περίοδο. Ως εκ τούτων, το Πρόγραμμα επιδιώκει την πολυδιάστατη εξέταση ποικίλων φαινομένων του βυζαντινού κόσμου, μέσα από μια διαχρονική προσέγγιση, από την πρώιμη βυζαντινή περίοδο έως τα μεταβυζαντινά χρόνια, με διεπιστημονική αντίληψη.

Οι βασικοί άξονες του Π.Μ.Σ. συνοψίζονται ως εξής:

- Υψηλού επιπέδου Μεταπτυχιακές Σπουδές.
- Εξειδικευμένη και εις βάθος κατάρτιση στους ως άνω επιστημονικούς κλάδους και στις σύγχρονες εξελίξεις των βυζαντινών σπουδών.
- Προώθηση νέων τεχνολογιών στην έρευνα και μελέτη των βυζαντινών επιστημών.
- Δημιουργία επιστημόνων με τις απαιτούμενες δεξιότητες για επαγγελματική αποκατάσταση στον ακαδημαϊκό, δημόσιο και ιδιωτικό τομέα.
- Επαρκής κατάρτιση, η οποία θα οδηγεί περαιτέρω σε σπουδές επιπέδου διδακτορικής διατριβής.

Διοίκηση ΠΜΣ

Για την οργάνωση και λειτουργία του Π.Μ.Σ. αρμόδια όργανα είναι τα εξής:

- α) η Σύγκλητος του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων,
- β) η Συνέλευση του Τμήματος Ιστορίας και Αρχαιολογίας,
- γ) η Συντονιστική Επιτροπή (Σ.Ε.) του Π.Μ.Σ.,
- δ) ο Διευθυντής του Π.Μ.Σ.

Συντονιστική Επιτροπή (Σ.Ε.)

Χρήστος Σταυράκος, Ευστρατία Συγκέλλου, Απόστολος Μαντάς, Αντρέα Μπαμπουίν, Αγγελική Παναγοπούλου

Διευθυντής

Χρήστος Σταυράκος

Χρονική Διάρκεια Φοίτησης – Πιστωτικές Μονάδες

Η διάρκεια φοίτησης στο Π.Μ.Σ. είναι τέσσερα (4) ακαδημαϊκά εξάμηνα, τα οποία αντιστοιχούν συνολικά σε 120 πιστωτικές μονάδες (ECTS). Δύναται να προσαυξηθεί κατά δύο εξάμηνα, συμπεριλαμβανομένου και του χρόνου εκπόνησης διπλωματικής εργασίας.

Εκπαίδευση

Για την απόκτηση Δ.Μ.Σ. στο Π.Μ.Σ. «Βυζαντινές Σπουδές», οι μεταπτυχιακοί φοιτητές οφείλουν να παρακολουθήσουν και να περατώσουν επιτυχώς κύκλο μεταπτυχιακών μαθημάτων δύο ακαδημαϊκών ετών, ήτοι τεσσάρων εξαμήνων, σύμφωνα με το πρόγραμμα μαθημάτων. Το αναλυτικό περιεχόμενο των μαθημάτων περιλαμβάνεται στον Οδηγό Σπουδών του ΠΜΣ με μέρημα της Σ.Ε. του Π.Μ.Σ. Τα μαθήματα είναι εξαμηνιαία, όπως το εξάμηνο ορίζεται από το Ακαδημαϊκό Ημερολόγιο της Σχολής. Η παρακολούθηση των μαθημάτων - σεμιναρίων του Π.Μ.Σ. είναι υποχρεωτική.

Στην εκπαιδευτική διαδικασία του Π.Μ.Σ., εκτός από την παρακολούθηση και εξέταση των μεταπτυχιακών μαθημάτων και την εκπόνηση διπλωματικής εργασίας, περιλαμβάνονται: εκπαιδευτικές εκδρομές, επιτόπιες έρευνες, επισκέψεις σε μουσεία και συλλογές, επισκέψεις σε ανασκαφές, καθώς και κάθε άλλη δραστηριότητα που ενισχύει το εκπαιδευτικό και ερευνητικό έργο του Π.Μ.Σ.

Η εξέταση των μαθημάτων πραγματοποιείται με την εκπόνηση εργασιών. Ο μεταπτυχιακός φοιτητής υποχρεούται να τις καταθέτει στον διδάσκοντα, πριν από τη λήξη του εκάστοτε ακαδημαϊκού εξαμήνου, όπως αυτό ορίζεται από το Ακαδημαϊκό Ημερολόγιο της Σχολής. Ως βάση θεωρείται ο βαθμός επτά (7). Μη παράδοση εργασίας από μέρους του μεταπτυχιακού φοιτητή εντός της περιόδου που ορίζεται παραπάνω συνιστά αποτυχία στο εν λόγω μάθημα.

Η αρνητική επίδοση σε ένα μάθημα συνεπάγεται αντικατάσταση του μαθήματος με άλλο μάθημα του Π.Μ.Σ.

Η επιτυχής περάτωση του κύκλου μεταπτυχιακών σπουδών πρέπει να γίνεται το αργότερο εντός τεσσάρων ακαδημαϊκών εξαμήνων από την εγγραφή του φοιτητή στο Π.Μ.Σ., προσαυξημένα κατά δύο εξάμηνα, συμπεριλαμβανομένου και του χρόνου εκπόνησης διπλωματικής εργασίας. Αν, μετά την παρέλευση της προηγούμενης προθεσμίας ο μεταπτυχιακός φοιτητής δεν έχει ολοκληρώσει επιτυχώς όλες τις προβλεπόμενες υποχρεώσεις του προκειμένου να λάβει Δ.Μ.Σ., κρίνεται από τη Συνέλευση του Τμήματος, το ερώτημα περί της συνέχισης των μεταπτυχιακών του σπουδών ή της διαγραφής του από το Π.Μ.Σ.

Αν ο μεταπτυχιακός φοιτητής αποτύχει στην εξέταση μαθήματος ή μαθημάτων, σύμφωνα με όσα ορίζονται στον παρόντα Κ.Μ.Σ. θεωρείται ότι δεν έχει ολοκληρώσει επιτυχώς το Π.Μ.Σ. και εξετάζεται, ύστερα από αίτησή του, από τριμελή επιτροπή μελών Δ.Ε.Π. της Σχολής, οι οποίοι έχουν το ίδιο ή συναφές γνωστικό αντικείμενο με το εξεταζόμενο μάθημα και ορίζονται από τη Συνέλευση του Τμήματος Ιστορίας και Αρχαιολογίας. Από την εξέταση εξαιρείται ο υπεύθυνος της εξέτασης διδάσκων.

Σύμφωνα με τις κείμενες διατάξεις, δίνεται η δυνατότητα μερικής φοίτησης σε εργαζόμενους φοιτητές και σε εξαιρετικές περιπτώσεις και για μη εργαζόμενους φοιτητές. Σε όλες τις περιπτώσεις, η διάρκειά της δεν υπερβαίνει το διπλάσιο της προβλεπόμενης ανώτατης φοίτησης.

Παρέχεται η δυνατότητα προσωρινής αναστολής σπουδών, που δεν υπερβαίνει τα δύο (2) συνεχόμενα εξάμηνα. Τα εξάμηνα αναστολής της φοιτητικής ιδιότητας δεν προσμετρώνται στην προβλεπόμενη διάρκεια ανώτατης φοίτησης.

Στο Π.Μ.Σ. εφαρμόζεται αποκλειστικά διδασκαλία διά ζώσης. Δύναται, ωστόσο, να παρέχεται και διδασκαλία με μέσα εξ αποστάσεως εκπαίδευσης για περιορισμένο αριθμό ωρών που δε θα υπερβαίνουν τα τρία τρίωρα, όπου διαπιστώνεται ότι είναι αναγκαία για την εκπαιδευτική διαδικασία μετά από γραπτό αίτημα του

διδάσκοντα προς τον Διευθυντή του ΠΜΣ το οποίο έχει εγκριθεί από τη Σ.Ε.

Πρόγραμμα Σπουδών

Το πρόγραμμα σπουδών του Π.Μ.Σ. «Βυζαντινές Σπουδές», ανά ειδίκευση ορίζεται ως εξής:

Ειδίκευση: Βυζαντινή Ιστορία

Το ακαδημαϊκό πρόγραμμα της ειδίκευσης Βυζαντινή Ιστορία περιλαμβάνει μαθήματα με τη μορφή σεμιναρίων. Για την ολοκλήρωση του προγράμματος σπουδών συνολικού αριθμού 120 ECTS και την απονομή του Διπλώματος Μεταπτυχιακών Σπουδών (Δ.Μ.Σ.) απαιτείται η παρακολούθηση: α) Δύο υποχρεωτικών μαθημάτων ανά εξάμηνο σπουδών δηλαδή συνολικά έξι μαθημάτων. Από αυτά τα τέσσερα (4) είναι Βυζαντινής Ιστορίας, ένα (1) Βυζαντινής Αρχαιολογίας και ένα (1) Βυζαντινής Φιλολογίας, β) Η εκπόνηση της υποχρεωτικής διπλωματικής εργασίας κατά τη διάρκεια του τέταρτου εξαμήνου σπουδών.

Το αναλυτικό Πρόγραμμα Μαθημάτων ανά εξάμηνο ορίζεται ως εξής:

1ο Έτος

Α' Εξάμηνο

1. Υποχρεωτικό Μάθημα 15 E.C.T.S.

2. Υποχρεωτικό Μάθημα 15 E.C.T.S.

Β' Εξάμηνο

3. Υποχρεωτικό Μάθημα 15 E.C.T.S.

4. Υποχρεωτικό Μάθημα 15 E.C.T.S.

ΣΥΝΟΛΟ 60 E.C.T.S.

2ο Έτος

Γ' Εξάμηνο

5. Υποχρεωτικό Μάθημα 15 E.C.T.S.

6. Υποχρεωτικό Μάθημα 15 E.C.T.S.

Δ' Εξάμηνο

7. Εκπόνηση και Υποστήριξη Μεταπτυχιακής Διπλωματικής Εργασίας 30 E.C.T.S.

ΣΥΝΟΛΟ 60 E.C.T.S.

ΓΕΝΙΚΟ ΣΥΝΟΛΟ Π.Μ.Σ. 120 E.C.T.S.

Ειδίκευση: Βυζαντινή Αρχαιολογία και Τέχνη

Το ακαδημαϊκό πρόγραμμα της ειδίκευσης Βυζαντινή Αρχαιολογία περιλαμβάνει μαθήματα με τη μορφή σεμιναρίων. Για την ολοκλήρωση του προγράμματος σπουδών συνολικού αριθμού 120 ECTS και την απονομή του Διπλώματος Μεταπτυχιακών Σπουδών (Δ.Μ.Σ.) απαιτείται η παρακολούθηση: α) Δύο υποχρεωτικών μαθημάτων ανά εξάμηνο σπουδών δηλαδή συνολικά έξι μαθημάτων. Από αυτά τα τέσσερα (4) είναι Βυζαντινής Αρχαιολογίας, ένα (1) Βυζαντινής Ιστορίας και ένα (1) Βυζαντινής Φιλολογίας, β) Η εκπόνηση της υποχρεωτικής διπλωματικής εργασίας κατά τη διάρκεια του τέταρτου εξαμήνου σπουδών.

Το αναλυτικό Πρόγραμμα Μαθημάτων ανά εξάμηνο ορίζεται ως εξής:

1ο Έτος

Α' Εξάμηνο

1. Υποχρεωτικό Μάθημα 15 E.C.T.S.

2. Υποχρεωτικό Μάθημα 15 E.C.T.S.

Β' Εξάμηνο

3. Υποχρεωτικό Μάθημα 15 E.C.T.S.

4. Υποχρεωτικό Μάθημα 15 E.C.T.S.

ΣΥΝΟΛΟ 60 E.C.T.S.

2ο Έτος

Γ' Εξάμηνο

5. Υποχρεωτικό Μάθημα 15 E.C.T.S.

6. Υποχρεωτικό Μάθημα 15 E.C.T.S.

Δ' Εξάμηνο

7. Εκπόνηση και Υποστήριξη Μεταπτυχιακής Διπλωματικής Εργασίας 30 E.C.T.S.

ΣΥΝΟΛΟ 60 E.C.T.S.

ΓΕΝΙΚΟ ΣΥΝΟΛΟ Π.Μ.Σ. 120 E.C.T.S.

Θεματικά πεδία/περιγραφή μαθημάτων:

A) **Βυζαντινή Ιστορία:** Θεσμοί, Δίκαιο, Εκκλησία, Κοινωνία, Διοίκηση και Οικονομία, Παιδεία, Εξωτερική Πολιτική, Ιστορική Γεωγραφία, Σχέσεις με άλλους λαούς και Βοηθητικές Επιστήμες.

B) **Βυζαντινή Αρχαιολογία και Τέχνη:** Αρχιτεκτονική, Μνημειακή Ζωγραφική, Εικόνες, Εικονογραφημένα Χειρόγραφα, Μικροτεχνία, Γλυπτική, Μνημειακή Τοπογραφία, Κοπτική Τέχνη, Μεταβυζαντινή Τέχνη, Αλληλεπιδράσεις με την Τέχνη άλλων λαών και Βοηθητικές Επιστήμες.

Γ) **Βυζαντινή Φιλολογία:** Ιστοριογραφία- Χρονογραφία, Επιστολογραφία, Κριτική και Έκδοση κειμένων, Αγιολογία, Ποίηση και Υμνογραφία.

Εκπόνηση Διπλωματικής Εργασίας

Η Συνέλευση του Τμήματος Ιστορίας και Αρχαιολογίας, ύστερα από αίτηση του υποψηφίου για εκπόνηση διπλωματικής εργασίας, στην οποία αναγράφεται ο προτεινόμενος τίτλος, ο προτεινόμενος επιβλέπων και επισυνάπτεται περίληψη της προτεινόμενης εργασίας, ορίζει τον επιβλέποντα αυτής και συγκροτεί την τριμελή εξεταστική επιτροπή για την έγκριση της εργασίας, ένα από τα μέλη της οποίας είναι και ο επιβλέπων.

Η γλώσσα συγγραφής της μεταπτυχιακής διπλωματικής εργασίας μπορεί να είναι και διάφορη της Ελληνικής.

Η μεταπτυχιακή διπλωματική εργασία κατατίθεται σε έντυπη και ηλεκτρονική μορφή (PDF). Η έκτασή της ορίζεται έως 30.000 λέξεις (κείμενο, υποσημειώσεις, βιβλιογραφία), με εξαίρεση τα παραρτήματα. Πρέπει να είναι γραμμένη με χαρακτήρες μεγέθους 12, σε 1,5 διάστιχο, με κανονικά περιθώρια και τυπωμένο σε σελίδες μονής όψης.

Ο υποψήφιος υποστηρίζει το θέμα της εργασίας του δημόσια ενώπιον της εξεταστικής επιτροπής, η οποία στη συνέχεια κρίνει την επιστημονική ορθότητα και αρτιότητα της εργασίας.

Τόπος παρουσίασης της μεταπτυχιακής διπλωματικής εργασίας είναι το Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων.

Οι μεταπτυχιακές διπλωματικές εργασίες, εφόσον εγκριθούν από την εξεταστική επιτροπή, αναρτώνται υποχρεωτικά στο διαδικτυακό τόπο της οικείας Σχολής.

Η Διπλωματική Εργασία πρέπει να είναι πρωτότυπη. Ο μεταπτυχιακός φοιτητής, καταθέτοντας την διπλωματική εργασία για την απόκτηση του Δ.Μ.Σ., υποχρεούται να αναφέρει το έργο και τις απόψεις άλλων, που χρησιμοποίησε. Η αντιγραφή αποτελεί σοβαρό ακαδημαϊκό παράπτωμα. Λογοκλοπή θεωρείται η αντιγραφή εργασίας άλλου συγγραφέα, καθώς και η χρησιμοποίηση εργασίας άλλου συγγραφέα, δημοσιευμένης ή όχι, χωρίς την δέουσα αναφορά. Η παράθεση οποιουδήποτε υλικού τεκμηρίωσης, χωρίς σχετική αναφορά, μπορεί να στοιχειοθετήσει απόφαση της Συνέλευσης του Τμήματος Ιστορίας και Αρχαιολογίας για διαγραφή του ή αφαίρεση του τίτλου εκ των υστέρων.

Κινητικότητα

Κάθε ακαδημαϊκό έτος, το Τμήμα Διεθνών Σχέσεων του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων ανακοινώνει την έναρξη των διαδικασιών του προγράμματος ERASMUS+. Οι ενδιαφερόμενοι/ες φοιτητές/τριες επιλέγουν το Πανεπιστήμιο Υποδοχής σύμφωνα με την κατάσταση των διμερών συμφωνιών του Τμήματος φοίτησης. Τέλος, υποβάλλουν ηλεκτρονικά την αίτησή τους μέσω της πλατφόρμας ERASMUS+. Η Επιτροπή ERASMUS+ του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων έχει οριστικοποιήσει τα κριτήρια αξιολόγησης για την επιλογή των υποψηφίων. Προηγούνται οι μεταπτυχιακοί φοιτητές που δεν έχουν κάνει χρήση του προγράμματος άλλη φορά. Η κατάταξη των μεταπτυχιακών φοιτητών καθορίζεται από τον βαθμό εισαγωγής (για τους πρωτοετείς) ή από τον γενικό βαθμό των μαθημάτων που έχουν περάσει πολλαπλασιαζόμενο με τον αριθμό των μαθημάτων που έχουν περάσει διαιρούμενο δια του αριθμού των μαθημάτων που σύμφωνα με το πρόγραμμα σπουδών έπρεπε να έχουν περάσει (για τους φοιτητές μεγαλύτερων εξαμήνων).

Το Τμήμα Ιστορίας και Αρχαιολογίας ορίζει ένα μέλος ΔΕΠ ως υπεύθυνο για το Πρόγραμμα ERASMUS και για τη συνεργασία με το Γραφείο Διεθνών Σχέσεων, ο οποίος εξετάζει τις αιτήσεις για συμμετοχή στα προγράμματα κινητικότητας και εισηγείται στη Συνέλευση του Τμήματος. Τα κριτήρια συμμετοχής καθορίζονται σε συνεργασία με το Γραφείο Διεθνών Σχέσεων. Βάσει των κριτηρίων, ο αρμόδιος Συντονιστής ERASMUS+ του Τμήματος επεξεργάζεται και αξιολογεί τις αιτήσεις, καλεί τους υποψηφίους σε συνέντευξη και προβαίνει στην ταξινόμησή τους με φθίνουσα σειρά. Η τελική κατάσταση περιλαμβάνει τα στοιχεία των φοιτητών/τριών, το Πανεπιστήμιο υποδοχής, το διάστημα παραμονής στο εξωτερικό και τα μόρια που συγκέντρωσε. Μετά την κατανομή των θέσεων ανά Τμήμα από την Επιτροπή ERASMUS+, το Τμήμα Διεθνών Σχέσεων αναρτά στο διαδίκτυο την κατάταξη των μεταπτυχιακών φοιτητών/τριών σύμφωνα με τη μοριοδότηση των Συντονιστών των Τμημάτων. (Βλ. για περισσότερα στον ιστότοπο του <http://erasmus.uoi.gr/erasmus/37/erasmus>). Στους/τις φοιτητές/τριες που συμμετέχουν στο πρόγραμμα κινητικότητας ERASMUS+ καλύπτονται τα έξοδα μετάβασης στο Πανεπιστήμιο της επιλογής τους και τους παρέχεται και χρηματικό ποσό για τα έξοδα διαμονής τους.

Ο Υπεύθυνος του Τμήματος παρακολουθεί την πρόοδο των μεταπτυχιακών φοιτητών/τριών κατά τη διάρκεια του εξαμήνου που φοιτούν στα ΑΕΙ της αλλοδαπής, ελέγχει το πρόγραμμα σπουδών τους και την απρόσκοπτη διεξαγωγή του προγράμματος κινητικότητας. Τόσο ο ίδιος όσο και ο εκπρόσωπος του Γραφείου Διεθνών Σχέσεων ενημερώνουν τους φοιτητές/τριες για το πρόγραμμα και διοργανώνουν σχετικές συναντήσεις. Το ΠΜΣ, όπως και το Τμήμα Ιστορίας και Αρχαιολογίας αποδίδει μεγάλη σημασία στην κινητικότητα των φοιτητών και των διδασκόντων, όπως αποδεικνύεται από τη συνεργασία που έχει με μεγάλο αριθμό Τμημάτων ΑΕΙ της αλλοδαπής

Μαθήματα Χειμερινού Εξαμήνου 2024–2025

ΚΩΔ.	ΓΝΩΣΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ	ΔΙΔΑΣΚΩΝ/ΟΥΣΑ	ΕΞΑΜΗΝΟ
ΒΙΣ	ΒΥΖΑΝΤΙΝΗ ΙΣΤΟΡΙΑ		
101	Κωνσταντινούπολη: Πόλη και κοινωνία (Εκπαιδευτική Εκδρομή)	ΧΡ. ΣΤΑΥΡΑΚΟΣ	Α', Γ'
111	Οι σλαβικές φυλετικές ενώσεις στην Κεντρική Ασία και Ανατολική Ευρώπη (7ος-10ος αι.)	Γ. ΚΑΡΔΑΡΑΣ	Α', Γ'
112	Ο «πολιτισμός της αυλής» στον μεσαιωνικό ευρασιατικό κόσμο	Γ. ΚΑΡΔΑΡΑΣ	Α', Γ'
106	Οι Βυζαντινοί και οι γείτονές τους στο χώρο των ΝΔ Βαλκανίων και της Αδριατικής (12 ^{ος} –15 ^{ος} αι.)	Ε. ΣΥΓΚΕΛΛΟΥ	Α', Γ'
109	Οι σταυροφορίες του 12ου αιώνα	Α. ΠΑΝΑΓΟΠΟΥΛΟΥ	Α', Γ'
ΒΑΤ	ΒΥΖΑΝΤΙΝΗ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑ ΚΑΙ ΤΕΧΝΗ		
200	Εισαγωγή στην παλαιοχριστιανική και βυζαντινή αρχιτεκτονική	ΓΚ. ΦΙΝΓΚΑΡΟΒΑ	Α', Γ'
110	Μνημειακή ζωγραφική Παλαιολόγειας περιόδου	ΓΚ. ΦΙΝΓΚΑΡΟΒΑ	Α', Γ'
109	Ζητήματα Βυζαντινής εικονογραφίας	Α. ΜΑΝΤΑΣ	Α', Γ'
214	Βυζαντινή Μικροτεχνία Ι	Α. ΜΑΝΤΑΣ	Α', Γ'

Περίληψεις Μαθημάτων Χειμερινού Εξαμήνου

ΒΙΣ 101 ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΗ: ΠΟΛΗ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΑ

(ΧΡ. ΣΤΑΥΡΑΚΟΣ)

Σεμινάριο στο οποίο επί τη βάσει των εργασιών θα παρουσιαστεί η εικόνα της Κωνσταντινούπολης ως πρωτεύουσας του Βυζαντίου με τις παντοειδείς δομές της (πολιτικές, εκκλησιαστικές, οικονομικές, κοινωνικές) από την ίδρυσή της έως την κατάληψή της από τους Οθωμανούς το 1453.

Σκοπός του μαθήματος είναι πρωτίστως να εξοικειωθούν οι φοιτητές και φοιτήτριες με την επιστημονική έρευνα και τη συγγραφή επιστημονικών δοκιμίων στον χώρο των βυζαντινών σπουδών. Ακολούθως να αποκτήσουν μια πρώτη εικόνα για την πρωτεύουσα του Βυζαντίου με όλες τις λειτουργίες της ως πόλης, διοικητικού κέντρου και πόλου έλξης κοινωνικών δραστηριοτήτων.

Η βαθμολόγηση των συμμετεχόντων θα γίνει αποκλειστικά επί τη βάσει των γραπτών εργασιών που θα παραδώσουν και της παρουσίας τους.

Διάγραμμα μαθημάτων: Εισαγωγή και παρουσίαση των μεθόδων της έρευνας, *instrumenta studiorum*, παρουσίαση και εξήγηση των θεμάτων των σεμιναριακών εργασιών. Ακολούθως, σε κάθε μάθημα οι συμμετέχοντες θα παρουσιάζουν την πρόοδο της έρευνάς τους, θα ακολουθεί συζήτηση επί των προβλημάτων και θα παρουσιάζουν ξενόγλωσσα άρθρα σχετικά με την εργασία τους. Θα πραγματοποιηθεί εκπαιδευτική εκδρομή στην Κωνσταντινούπολη.

ΒΙΣ 111 ΟΙ ΣΛΑΒΙΚΕΣ ΚΑΙ ΦΥΛΕΤΙΚΕΣ ΕΝΩΣΕΙΣ ΣΤΗΝ ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΚΑΙ ΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΕΥΡΩΠΗ (7ος – 10ος ΑΙ.)

(Γ. ΚΑΡΔΑΡΑΣ)

Από τον 7ο αιώνα, εντονότερα όμως κατά τους τρεις επόμενους, παρατηρείται στον χώρο της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης η ανάπτυξη φυλετικών ενώσεων (*φυλαρχίες* με κεντρική εξουσία) οι οποίες, σε εξελιγμένη μορφή και μετά από ευρύτερες συνενώσεις, δημιούργησαν τα μεσαιωνικά σλαβικά κράτη. Η περίοδος των φυλετικών ενώσεων (ή προ-κρατική) αποτελεί το ενδιάμεσο στάδιο στην ιστορική και πολιτισμική εξέλιξη των Σλάβων κατά τον Μεσαίωνα, μεταξύ της μετανάστευσης (όπου άρχουν πολέμαρχοι/αρχηγοί σε μικρότερα φύλα) και της ίδρυσης κρατών (βασιλεία, δουκάτα κ.ά.). Από την πλευρά των ευρημάτων, κύριο χαρακτηριστικό αποτελεί η δημιουργία οχυρωμένων κέντρων, συνήθως με εγκατάσταση μέσα σε αυτά, τα οποία αποτελούσαν και τοπικά κέντρα εξουσίας. Ορισμένα ωστόσο αποτελούσαν μάλλον χώρο συνάντησης ή καταφύγιο. Στην έρευνα παρατηρείται σε κάποιες περιπτώσεις η ταύτιση της επικράτειας μίας φυλετικής ένωσης με κάποιον πολιτισμό (π.χ. *Tornow*, *Feldberg*, *Menkendorf*) και αποδίδεται αντίστοιχο όνομα στους τύπους των οχυρών. Την ίδια εποχή αναπτύσσονται στις ακτές της Βαλτικής ορισμένα μεγάλα εμπορικά κέντρα τα οποία φέρνουν σε επαφή τους Σλάβους με τον περίγυρό τους. Το Σεμινάριο προσεγγίζει διεπιστημονικά τις νέες πολιτικές, κοινωνικές και οικονομικές συνθήκες που επικρατούν στις φυλετικές ενώσεις (εμφάνιση κεντρικής εξουσίας, εξειδικευμένης εργασίας κ.ά.), την αντανάκλασή τους στον υλικό πολιτισμό, την ανάπτυξη των οχυρών, τις επιδράσεις από γειτονικούς πολιτισμούς κ.ά. Εξετάζοντας τις σχετικές πηγές επίσης (π.χ. *Κωνσταντίνος Ζ΄ Πορφυρογέννητος*, *Βαυαρός Γεωγράφος*, *Annales Regni Francorum*, *Πρώιμο Ρωσικό Χρονικό/Χρονικό του Νέστορα*) διακρίνονται τα ονόματα και άλλα χαρακτηριστικά αυτών των ενώσεων καθώς και οι τίτλοι που απαντούν για τους Σλάβους ηγεμόνες αυτής της περιόδου. Στη διάρκεια του Σεμιναρίου θα παρακολουθείται η πρόοδος των εργασιών των φοιτητών (μεθοδολογία, βιβλιογραφική ενημέρωση, υποσημειώσεις κ.ά.).

Τρόπος εξέτασης: Υποχρεωτικές σεμιναριακές εργασίες, τις οποίες οι φοιτητές παρουσιάζουν προφορικά και συντάσσουν γραπτά.

ΒΙΣ 112 Ο «ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ ΤΗΣ ΑΥΛΗΣ» ΣΤΟΝ ΜΕΣΑΙΩΝΙΚΟ ΕΥΡΑΣΙΑΤΙΚΟ ΚΟΣΜΟ

(Γ. ΚΑΡΔΑΡΑΣ)

Το Σεμινάριο επιχειρεί να διαμορφώσει μία συνολική εικόνα για τις «αυλές» (κέντρα

εξουσίας και διοίκησης) των νομαδικών λαών κατά τον Μεσαίωνα, αναδεικνύοντας τα δομικά τους στοιχεία και το πώς αυτά μετεξελίσσονται εξαιτίας των επαφών και των επιδράσεων που δέχθηκαν οι νομάδες της Ευρασίας από τις αυλές των ισχυρών εδραίων αυτοκρατοριών, ιδιαίτερα όταν κάποιες νομαδικές ηγεμονίες απέκτησαν ισχύ αυτοκρατορίας. Τα ποικίλα ζητήματα που τίθενται υπό εξέταση σχετίζονται αφενός με τα πρόσωπα και αφετέρου με τις λειτουργίες που καταγράφονται στις πηγές εντός των νομαδικών «αυλών». Αναφορικά με τα πρόσωπα, το ενδιαφέρον στρέφεται στον ηγεμόνα-εκφραστή της πολιτικής ιδεολογίας και των θεσμών, τα συγγενικά του πρόσωπα και τους αξιωματούχους, μέλη της ανώτερης κοινωνικής τάξης, ενίοτε με εθνοτική πολυμορφία, που φέρουν τίτλους και αποτελούν τον «κρατικό μηχανισμό». Εκτός αυτών, την κοινωνία της «αυλής» συνθέτουν πολλά άλλα πρόσωπα με συγκεκριμένους ρόλους. Ως προς τις λειτουργίες αυτές, μεταξύ άλλων, περιλαμβάνουν την προβολή της ισχύος του ηγεμόνα μαζί με τις αρχές και τα ήθη της νομαδικής κοινωνίας, την εθιμοτυπία έναντι των ξένων, την οργάνωση «γραμματείας», γιορτές, τελετές και ποικίλες άλλες εκδηλώσεις. Πολύτιμες πληροφορίες προσφέρει και ο πλούτος των νομαδικών «αυλών» ο οποίος περιλαμβάνει πολύτιμα αντικείμενα (αντικείμενα γοήτρου), μέρος των οποίων προερχόταν από αυτοκρατορικές δωρεές ή ευρύτερα την εισροή πλούτου από τις εδραίες αυτοκρατορίες, καθώς και οι μαρτυρίες των πηγών ή των ευρημάτων για την εικόνα της «πρωτεύουσας» (συντά άγνωστης) των νομαδικών ηγεμονιών με τα οικοδομήματα ή άλλες κατασκευές που σχετίζονται με τα πρόσωπα και τις λειτουργίες της «αυλής». Για την προσέγγιση όλων των παραπάνω, εξετάζονται σχετικές μαρτυρίες των πηγών, με έμφαση στο ιστορικό έργο του Πρίσκου και του Μένανδρου Προτήκτορα, καθώς και αρχαιολογικά τεκμήρια. Στη διάρκεια του Σεμιναρίου θα παρακολουθείται η πρόοδος των εργασιών των φοιτητών (μεθοδολογία, βιβλιογραφική ενημέρωση, υποσημειώσεις κ.ά.).

Τρόπος εξέτασης: Υποχρεωτικές σεμιναριακές εργασίες, τις οποίες οι φοιτητές παρουσιάζουν προφορικά και υποβάλουν γραπτά.

ΒΙΣ 106 ΟΙ ΒΥΖΑΝΤΙΝΟΙ ΚΑΙ ΟΙ ΓΕΙΤΟΝΕΣ ΤΟΥΣ ΣΤΟΝ ΧΩΡΟ ΤΩΝ ΝΔ ΒΑΛΚΑΝΙΩΝ ΚΑΙ ΤΗΣ ΑΔΡΙΑΤΙΚΗΣ (12^{ος}–15^{ος} αι.) (Σ)

(Ε. ΣΥΓΚΕΛΛΟΥ)

Το σεμινάριο αποσκοπεί στην παρουσίαση των πολιτικών συνθηκών στην περιοχή των ΝΔ Βαλκανίων και της Αδριατικής κατά τον ύστερο Μεσαίωνα. Στη συγκεκριμένη περιοχή εμπλέκονται ποικίλες δυνάμεις, δυτικές και βαλκανικές, που καθόρισαν την ιδιότυπη ιστορία της. Βυζαντινοί, Αλβανοί, Σέρβοι, Ιταλοί και Οθωμανοί συγκρούονται και ανταλλάσσουν πρακτικές και αντιλήψεις σε ποικίλα επίπεδα. Η συνδιαλλαγή αυτή διερευνάται μέσα από την ανάλυση πολεμικών γεγονότων, την κατανόηση της γεωστρατηγικής σημασίας του χώρου, όπως αυτή ορίζεται από τη διαπλοκή πολιτικών και οικονομικών συμφερόντων και την εμβάθυνση στο πολιτισμικό υπόβαθρο των εμπλεκόμενων. Ιδιαίτερη έμφαση δίνεται στους βαλκανικούς λαούς.

ΒΙΣ 109 ΟΙ ΣΤΑΥΡΟΦΟΡΙΕΣ ΤΟΥ 12^{ου} ΑΙΩΝΑ

(Α. ΠΑΝΑΓΟΠΟΥΛΟΥ)

Στο πλαίσιο του σεμιναρίου θα μελετηθούν οι προσπάθειες επιβίωσης των σταυροφορικών κρατών στην Ανατολή, μετά το τέλος της πρώτης σταυροφορίας, εν μέσω των επιθετικών διαθέσεων των Σελτζουκικών εμιράτων της Μικράς Ασίας, των Φατιμίδων της Αιγύπτου και των άλλων μωαμεθανών ηγεμόνων που τα περιέβαλλαν. Παράλληλα, θα εξεταστούν οι σχέσεις των φιλόδοξων ηγεμόνων τους με την αυτοκρατορική εξουσία της Κωνσταντινούπολης, όπως αυτές διαμορφώθηκαν μετά και από τις αποτυχημένες σταυροφορίες του 1100. Μέσα από βυζαντινές, δυτικές, αραβικές, αρμενικές και άλλες πηγές θα διερευνηθούν οι σχέσεις Βυζαντίου και Δύσης στα πλαίσια της δεύτερης και της τρίτης σταυροφορίας, ενώ θα εξεταστούν οι σχέσεις των Φράγκων ηγεμόνων μεταξύ τους και ο ρόλος της παπικής εκκλησίας.

– Απαιτείται η τακτική παρουσία των φοιτητών στις παραδόσεις.

– Προϋπόθεση συμμετοχής στο μάθημα: γνώση της αγγλικής και μιας δεύτερης ξένης

γλώσσας. Μαθησιακοί στόχοι

Ανάδειξη του ρόλου των Σταυροφορικών κρατών στη μεταβολή του *status* της βυζαντινής αυτοκρατορίας στην ανατολική Μεσόγειο, καθώς και του καθοριστικού ρόλου της παπικής εκκλησίας στην εδραίωση του σταυροφορικού πνεύματος.

Τρόπος εξέτασης

– Υποχρεωτική εκπόνηση εργασίας. Συνολτικό διάγραμμα παραδόσεων

Η παπική εκκλησία και οι σταυροφορίες– Βυζάντιο και Νορμανδοί– Ο ρόλος των ιταλικών ναυτικών πόλεων– Στρατιωτικά τάγματα– Σχέσεις του Βυζαντίου με τους Σελτζούκους και τους Σταυροφόρους– Σχέσεις Βυζαντίου και Μουσουλμάνων στη Συρία και την Παλαιστίνη.

Φροντιστήρια

Στα πλαίσια των δώρων φροντιστηριακών μαθημάτων αναλύονται και σχολιάζονται αποσπάσματα από βυζαντινές, λατινικές, αραβικές πηγές.

BAT 200 ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΣΤΗΝ ΠΑΛΑΙΟΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗ ΚΑΙ ΒΥΖΑΝΤΙΝΗ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗ

(ΓΚ. ΦΙΝΓΚΑΡΟΒΑ)

Παρουσίαση της φυσιογνωμίας της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς του Βυζαντίου μέσα από αναφορές στις τεχνικές κατασκευής, τα υλικά δομής και τους αρχιτεκτονικούς τύπους.

Το μάθημα εστιάζεται στις ρωμαϊκές και ανατολικές απαρχές, στις επιρροές από τον αραβικό κόσμο και γενικότερα στα εξωγενή δάνεια που εμπλούτιζαν την βυζαντινή αρχιτεκτονική παράδοση σε όλη την ιστορία της. Ιδιαίτερο βάρος θα δοθεί στην ανάλυση της εκκλησιαστικής και κοσμικής αρχιτεκτονικής της Κωνσταντινούπολης και στην πολεοδομική οργάνωσή της. Θα παρουσιαστούν επίσης τα μέρη των ναών και η εξέλιξη των αρχιτεκτονικών τύπων.

BAT 110 ΜΝΗΜΕΙΑΚΗ ΖΩΓΡΑΦΙΚΗ ΠΑΛΑΙΟΛΟΓΕΙΑΣ ΠΕΡΙΟΔΟΥ

(ΓΚ. ΦΙΝΓΚΑΡΟΒΑ)

Παρουσίαση της διακόσμησης των μνημείων της Παλαιολόγειας περιόδου. Θα δοθεί έμφαση στα μεγάλα κέντρα (Κωνσταντινούπολη, Θεσσαλονίκη, Μυστράς) αλλά και στη ζωγραφική των σερβικών και βουλγαρικών μνημείων

BAT 109 ΖΗΤΗΜΑΤΑ ΒΥΖΑΝΤΙΝΗΣ ΕΙΚΟΝΟΓΡΑΦΙΑΣ

(Α. ΜΑΝΤΑΣ)

Η δημιουργία των παλαιοχριστιανικών και βυζαντινών θρησκευτικών παραστάσεων είναι γνωστό ότι δεν οφειλόταν μόνο στον καλλιτέχνη, αλλά η επιλογή του θέματος, των προσώπων, καθώς και διαφόρων λεπτομερειών του καθοριζόταν από τον επίσκοπο, κατά κανόνα άνθρωπο μορφωμένο και με εξαιρετική γνώση των κειμένων. Έτσι οι συνθέσεις εμπλουτίζονταν με στοιχεία που δεν αναφέρονται στην ευαγγελική αφήγηση, αλλά προέρχονται από απόκρυφα ή εξηγητικά κείμενα, ύμνους, την αυτοκρατορική εικονογραφία κλπ. Στο μάθημα θα εξεταστεί η δημιουργία και η εξέλιξη των παραστάσεων σε όλα τα είδη της τέχνης (μνημειακή ζωγραφική, εικόνες, εικονογραφημένα χειρόγραφα), με ιδιαίτερη έμφαση στο ονομαζόμενο «Δωδεκάορτο».

BAT 214 ΒΥΖΑΝΤΙΝΗ ΜΙΚΡΟΤΕΧΝΙΑ Ι

(Α. ΜΑΝΤΑΣ)

Στο μάθημα εξετάζονται κατηγορίες έργων τέχνης που εμπίπτουν στη Βυζαντινή Μικροτεχνία και η επίδραση (που κάποια τουλάχιστον από αυτά) άσκησαν στη διαμόρφωση μιας κοινής θρησκευτικής εικονογραφικής γλώσσας σε όλη την αυτοκρατορία. Συζήτηση και προσπάθεια ερμηνείας των σημαντικότερων τουλάχιστον προβλημάτων της βυζαντινής μικροτεχνίας (τεχνική, υλικά, χρονολόγηση, απόδοση σε εργαστήρια). Ενασχόληση με το ερώτημα Ρώμη, Κωνσταντινούπολη ή άλλα μεγαλύτερα ή μικρότερα καλλιτεχνικά κέντρα τόσο της Ανατολικής όσο και της Δυτικής Αυτοκρατορίας, Παρουσιάζονται τα πλέον χαρακτηριστικά έργα μικροτεχνίας από την

παλαιοχριστιανική μέχρι και την ύστερη βυζαντινή εποχή: ελεφαντοστά, στεατίτες, σμάλτα, υφάσματα, πολύτιμα μέταλλα, κεραμική, νομίσματα. Ταυτόχρονα, με αφορμή τα ελεφαντοστά της Κωνσταντινούπολης του 10^{ου} και 11ου αιώνα, γίνεται εκτενής αναφορά στο φαινόμενο «Μακεδονική Αναγέννηση» και σύγκριση με εικονογραφημένα χειρόγραφα που ανήκουν στο ίδιο τεχνοτροπικό ρεύμα. Προσεγγίζεται τέλος το θέμα των δώρων των βυζαντινών αυτοκρατόρων σε ηγεμόνες της Δύσης.

Μαθήματα Εαρινού Εξαμήνου 2024–2025

ΚΩΔ.	ΓΝΩΣΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ	ΔΙΔΑΣΚΩΝ/ΟΥΣΑ	ΕΞΑΜΗΝΟ
ΒΙΣ	ΒΥΖΑΝΤΙΝΗ ΙΣΤΟΡΙΑ		
202	Βυζαντινές και μεταβυζαντινές επιγραφές της Ηπείρου	Χ. ΣΤΑΥΡΑΚΟΣ	Β'
220	Εισαγωγή στην Ιστορία των λαών της Στέπας: Προέλευση, κοινωνία και πολιτική, μεταναστεύσεις και μετασχηματισμοί (5ος-15ος αιώνας)	Γ. ΚΑΡΔΑΡΑΣ	Β'
210	Πολεμικές συγκρούσεις και στρατιωτικά κινήματα στο Βυζάντιο. Μέση και ύστερη περίοδος	Ε. ΣΥΓΚΕΛΛΟΥ	Β'
206	Βυζάντιο και Δύση τον 10 ^ο αιώνα	Α. ΠΑΝΑΓΟΠΟΥΛΟΥ	Β'
ΒΑΤ	ΒΥΖΑΝΤΙΝΗ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑ ΚΑΙ ΤΕΧΝΗ		
207	Νομισματική και Σφραγιστική του Βυζαντινού κράτους	Χ. ΣΤΑΥΡΑΚΟΣ	Β'
211	Εισαγωγή στην παλαιοχριστιανική και βυζαντινή μνημειακή ζωγραφική	ΓΚ. ΦΙΓΚΑΡΟΒΑ	Β'
205	Μνημειακή ζωγραφική της μεταβυζαντινής περιόδου	ΓΚ. ΦΙΓΚΑΡΟΒΑ	Β'
112	Βυζαντινά εικονογραφημένα χειρόγραφα ΙΙ	Α. ΜΑΝΤΑΣ	Β'
ΒΦΙ	ΒΥΖΑΝΤΙΝΗ ΦΙΛΟΛΟΓΙΑ		
102	Η δύναμη του γράμματος: Γραφή και κείμενο στην καθημερινή ζωή του Βυζαντίου	Μ. GRÜNBART	Β'

Περιλήψεις Μαθημάτων Εαρινού Εξαμήνου

ΒΙΣ 202 ΒΥΖΑΝΤΙΝΕΣ ΚΑΙ ΜΕΤΑΒΥΖΑΝΤΙΝΕΣ ΕΠΙΓΡΑΦΕΣ ΤΗΣ ΗΠΕΙΡΟΥ

(ΧΡ. ΣΤΑΥΡΑΚΟΣ)

Στο πλαίσιο του σεμιναρίου θα εξεταστούν οι επιγραφές ως ομάδα ιστορικών πηγών για την ιστορία της ευρύτερης περιοχή της βυζαντινής Ηπείρου αλλά και των πρώιμων χρόνων της οθωμανικής κατάκτησης. Θα δοθούν υποχρεωτικές σεμιναριακές εργασίες, οι οποίες θα παρουσιαστούν και προφορικά. (Εκπαιδευτική εκδρομή).

Αντικειμενικός σκοπός του μαθήματος είναι η απόκτηση ικανότητας ανάγνωσης των επιγραφών και χρήσης τους ως πηγών για την ιστορία και την ιστορία της τέχνης.

ΒΙΣ 220 ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΣΤΗΝ ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΩΝ ΛΑΩΝ ΤΗΣ ΣΤΕΠΙΑΣ: ΠΡΟΕΛΕΥΣΗ, ΚΟΙΝΩΝΙΑ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΗ, ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΕΙΣ ΚΑΙ ΜΕΤΑΣΧΗΜΑΤΙΣΜΟΙ (5ος-15ος ΑΙΩΝΑΣ)

(Γ. ΚΑΡΔΑΡΑΣ)

Το μάθημα αποσκοπεί στην κατανόηση της ιστορίας, του πολιτισμού και της κοινωνίας των λαών της ευρασιατικής στέπας από τον 5ο έως τον 15ο αιώνα, καθώς και το πλαίσιο των επαφών τους με τις γειτονικές αυτοκρατορίες και τους Σλάβους. Μέσα από τις σχετικές πληροφορίες κατά τις παραδόσεις και την ανάλυση των πηγών, οι φοιτητές έχουν τη δυνατότητα να εξοικειωθούν με τις νομαδικούς λαούς και να αναπτύξουν την κριτική τους ικανότητα επάνω στα ζητήματα που τίγονται και αναλύονται.

Περίγραμμα μαθημάτων: Στις αρχικές παραδόσεις προσεγγίζονται, μεταξύ άλλων, η έννοια του νομαδισμού, τα χαρακτηριστικά της ευρασιατικής στέπας και η εικόνα αυτών των λαών στον περίγυρό τους. Με εξαίρεση τους ιρανογενείς Αλανούς, τίθεται υπό εξέταση μία σειρά τουρκικών ή μογγολικών λαών οι οποίοι μετανάστευσαν από την Κεντρική Ασία προς την Ευρώπη και δημιούργησαν εφήμερες ή μεγαλύτερης διάρκειας ηγεμονίες (Ούννοι, πρώιμοι Τούρκοι, Άβαροι, Πρωτοβούλγαροι, Χάζαροι, Ούγγροι, Πετσενέγκοι, Ούζοι, Κουμάνοι και Μογγόλοι). Η πραγμάτευση αυτών των λαών, με την αξιοποίηση σχετικών αποσπασμάτων από τις πηγές και τα αρχαιολογικά ευρήματα, εστιάζει στην πολιτική και κοινωνική τους οργάνωση, τις μεταβολές που επέφεραν οι διπλωματικές, πολιτισμικές, εμπορικές κ.ά. σχέσεις τους με τις εδραίες αυτοκρατορίες (όπως το Βυζάντιο και η Κίνα), καθώς και στις σχέσεις των νομάδων με τους Σλάβους γείτονές τους, λαμβάνοντας υπόψη ότι οι νομάδες αποτέλεσαν καταλυτικό παράγοντα για τον ιστορικό βίο σλαβικών ηγεμονιών ή τη διαμόρφωση μικτών πολιτισμών.

ΒΙΣ 210 ΠΟΛΕΜΙΚΕΣ ΣΥΓΚΡΟΥΣΕΙΣ ΚΑΙ ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΑ ΚΙΝΗΜΑΤΑ ΣΤΟ ΒΥΖΑΝΤΙΟ: ΜΕΣΗ ΚΑΙ ΥΣΤΕΡΗ ΠΕΡΙΟΔΟΣ

(Ε. ΣΥΓΚΕΛΛΟΥ)

Στο σεμινάριο εξετάζεται το φαινόμενο του πολέμου στο Βυζάντιο κατά τη μέση και ύστερη περίοδο. Παρουσιάζεται αφενός η πολεμική εμπειρία (π.χ. τακτική και στρατηγική του πολέμου, επιχειρησιακές δυνατότητες, εξοπλισμός του βυζαντινού στρατού, πολιορκητική τέχνη, ναυτικός πόλεμος, κ.ά.), και αφετέρου η στρατηγική των Βυζαντινών, η οποία συνέβαλε στη δημιουργία του μακροβιότερου κέντρου διεθνούς ισχύος στην ιστορία του δυτικού πολιτισμού. Έτσι, ο πόλεμος αντιμετωπίζεται ως προϊόν ενός ολοκληρωμένου συστήματος αξιών, παραδόσεων, πεποιθήσεων και ιδεών. Κατά τη διάρκεια του σεμιναρίου οι φοιτητές αναλαμβάνουν ατομικές εργασίες σχετικά με ειδικά ζητήματα, όπως λ.χ. ο ρόλος των οχυρώσεων, η πολεμική ιδεολογία των Κομνηνών, κ.ά., τα οποία αναλύονται σε βάθος μαζί με την μεθοδολογία προσέγγισής τους.

ΒΙΣ 206 ΒΥΖΑΝΤΙΟ ΚΑΙ ΔΥΣΗ ΤΟΝ 10ο ΑΙΩΝΑ

(Α. ΠΑΝΑΓΟΠΟΥΛΟΥ)

Στο σεμινάριο θα διερευνηθούν οι πολιτισμικές και άλλες επαφές που αναπτύχθηκαν ανάμεσα στο ανατολικό φραγκικό κράτος και το Βυζάντιο κατά τον 10ο αιώνα. Θα

μελετηθούν οι σχέσεις του Βυζαντίου με την αυλή των Οθώνων πριν και μετά τον γάμο της βυζαντινής πριγκίπισσας Θεοφανώς με τον διάδοχο του γερμανικού θρόνου, Όθωνα Β', το 972. Θα εξεταστούν οι σχέσεις του Βυζαντίου με την παπική εκκλησία κατά τον 10ο αιώνα, καθώς και οι σχέσεις της τελευταίας με τους Σάξονες ηγεμόνες. Μέσω της «οθωνικής ιστοριογραφίας» θα αναζητηθεί η «εικόνα» του Βυζαντίου στην αυλή των Οθώνων, ενώ θα μελετηθεί η «ιταλική» πολιτική τους, καθώς και ο ανταγωνισμός τους με το Βυζάντιο για τη βυζαντινή επιρροή νότια Ιταλία και τον ρωμαϊκό αυτοκρατορικό τίτλο.

Μαθησιακοί στόχοι:

Κατανόηση της θεώρησης της ρωμαϊκής αυτοκρατορικής ιδέας από Εκκλησία και Κράτος στη Δύση, και ανάδειξη της σε παράγοντα που καθόρισε τις ανταγωνιστικές σχέσεις Βυζαντίου και Γερμανικής αυτοκρατορίας όσον αφορά τον ρωμαϊκό αυτοκρατορικό τίτλο και την κυριαρχία στη νότια Ιταλία.

BAT 207 ΝΟΜΙΣΜΑΤΙΚΗ ΚΑΙ ΣΦΡΑΓΙΣΤΙΚΗ ΤΟΥ ΒΥΖΑΝΤΙΝΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ (Χ. ΣΤΑΥΡΑΚΟΣ)

Περιγραφή του σεμιναρίου

Παρουσίαση και περιγραφή βυζαντινών σφραγίδων, ιστορία της επιστήμης της Σφραγιστικής, οι συλλογές ανά τον κόσμο, η σφραγίδα ως αρχαιολογικό εύρημα και αρχαιολογική/ιστορική ερμηνεία του, ιδιαιτερότητες, τυπολογία και μορφή, απεικονίσεις και παραστάσεις, η γλώσσα των βυζαντινών σφραγίδων. Είδη σφραγίδων (μέταλλο και χρήση). Τα σύμβολα, ο συμβολισμός των παραστάσεων. Ασκήσεις ταύτισης και ανάγνωσης των επιγραφών.

Παρουσίαση και περιγραφή των νομισμάτων και ιστορία της (βυζαντινής) Νομισματικής, το νόμισμα ως αρχαιολογικό εύρημα και αρχαιολογική/ιστορική ερμηνεία του, τυπολογία και μορφή, απεικονίσεις, παραστάσεις και ο συμβολισμός τους, η γλώσσα των βυζαντινών νομισμάτων. Διακίνηση νομισμάτων και ο ρόλος τους στην οικονομία. Είδη νομισμάτων. Το Νομισματικό Μουσείο Αθηνών. Ασκήσεις ταύτισης και ανάγνωσης των επιγραφών των νομισμάτων.

Εξοικείωση με τη σφραγίδα και το νόμισμα ως αρχαιολογικού ευρήματος και πηγής της Βυζαντινής ιστορίας, ανάπτυξη δυνατοτήτων στην αναγνώριση, ταύτιση, χρονολόγηση, ερμηνεία των σφραγίδων και νομισμάτων, επεξεργασία σφραγιστικών και νομισματικών αρχαιολογικών ευρημάτων, ανάπτυξη δυνατοτήτων δημοσίευσης σφραγίδων και νομισμάτων

BAT 211 ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΣΤΗΝ ΠΑΛΑΙΟΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗ ΚΑΙ ΒΥΖΑΝΤΙΝΗ ΜΝΗΜΕΙΑΚΗ ΖΩΓΡΑΦΙΚΗ

(ΓΚ. ΦΙΝΓΚΑΡΟΒΑ)

Στο μάθημα εξετάζεται η μνημειακή ζωγραφική κατά την Παλαιοχριστιανική και Βυζαντινή περίοδο. Μελετώνται οι τεχνικές, τα ανά εποχή εικονογραφικά προγράμματα, η εικονογραφία και η τενοτροπία των διαφόρων παραστάσεων/συνόλων. Αρχικά παρουσιάζονται σημαντικότερα ψηφιδωτά δάπεδα από το 319 μέχρι το 628. Ακολουθεί η παρουσίαση μοναδικών παραστάσεων ή συνόλων μνημειακής ζωγραφικής από την Παλαιοχριστιανική εποχή (θέματα, διαμόρφωση νέας εοκονογραφίας και τεχνοτροπίας), την εποχή της Εικονομαχίας (ανεικονικές διακοσμήσεις κυρίως στην Ελλάδα και απλή αναφορά στην Καππαδοκία), τη Μεσοβυζαντινή περίοδο (διαμόρφωση του εικονογραφικού προγράμματος από το β' μισό του 9ου αι. κ.ε, τεχνοτροπικά ρεύματα) και την Παλαιολόγεια περίοδο (καλλιτεχνικά ρεύματα, σχολές, "επώνυμοι καλλιτέχνες").

BAT 205 ΜΝΗΜΕΙΑΚΗ ΖΩΓΡΑΦΙΚΗ ΤΗΣ ΜΕΤΑΒΥΖΑΝΤΙΝΗΣ ΠΕΡΙΟΔΟΥ (ΓΚ. ΦΙΝΓΚΑΡΟΒΑ)

Στο συγκεκριμένο μάθημα εξετάζεται η μακρά διαδρομή της μεταβυζαντινής τέχνης από την πτώση του Βυζαντίου έως και τις πρώτες δεκαετίες του 18ου αι. Αρχικά θα γίνει μια κριτική ανασκόπηση των όρων που χρησιμοποιούνται για την προσέγγιση της τέχνης της μελετώμενης περιόδου, θα παρουσιαστούν τα κυριότερα ρεύματα και καλλιτέχνες που διαμόρφωσαν τον πολύμορφο χαρακτήρα της. Εκτενής αναφορά θα

γίνει για τις κοινωνικές και οικονομικές προϋποθέσεις της δράσης των μεταβυζαντινών ζωγράφων, ενώ ιδιαίτερα θα μας απασχολήσει η γεωγραφική διασπορά τεχνοτροπιών, καλλιτεχνικών μέσων και καλλιτεχνών, με στόχο να αναφανούν τα βασικά καλλιτεχνικά κέντρα από τα πρώτα χρόνια μετά την Άλωση έως και την ίδρυση του νέου Ελληνικού κράτους. Σημαντικό βάρος θα δοθεί τέλος στην περίοδο μετά το 1700, στη μελέτη συσσωματώσεων ζωγράφων, στην αλλαγή των όρων της παραγγελιοδοσίας, αλλά και στις επαφές με τη δυτική τέχνη και την τέχνη της οθωμανικής αυτοκρατορίας.

BAT 112 BYZANTINA EIKONOΓΡΑΦΗΜΕΝΑ ΧΕΙΡΟΓΡΑΦΑ II

(Α. ΜΑΝΤΑΣ)

Το χειρόγραφο βιβλίο στην Αρχαιότητα και τον Μεσαίωνα: ύλη, σχήμα, σύνθεση, γραφή, συνθήκες παραγωγής. Εικονογράφηση του βιβλίου στην Αρχαιότητα, εξέλιξη από το ειλητό στον κώδικα. Η διακόσμηση του βιβλίου στο Βυζάντιο: τύποι, θέματα. Η σημασία του κολοφώνα. Η εικονογράφηση στα πιο διαδεδομένα θρησκευτικά-λειτουργικά βιβλία, καθώς και η σχέση των χειρογράφων μεταξύ τους (π.χ. φιλοτέχνηση στο ίδιο συγγραφείο). Η Μακεδονική Αναγέννηση (Φώτιος, Κων/νος Ζ΄ Πορφυρογέννητος), με σύγκριση σύγχρονων έργων μικροτεχνίας. Τα χειρόγραφα ως μαρτυρία για τη χαμένη σήμερα μνημειακή ζωγραφική της Κωνσταντινούπολης. Παρουσίαση κοσμικών και θρησκευτικών χειρογράφων από την παλαιοχριστιανική, μέση και ύστερη βυζαντινή εποχή. Κριτική προσέγγιση θεωριών για την αντιγραφή βυζαντινών χειρογράφων στη Γεωργία και την Αρμενία.

ΒΦΙ 102 Η ΔΥΝΑΜΗ ΤΟΥ ΓΡΑΜΜΑΤΟΣ: ΓΡΑΦΗ ΚΑΙ ΚΕΙΜΕΝΟ ΣΤΗΝ ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ ΖΩΗ ΤΟΥ ΒΥΖΑΝΤΙΟΥ

(M. GRÜNBBART)

Το σεμινάριο είναι αφιερωμένο στη γραφή και τις λειτουργίες της: Διερευνά τη σημασία των γραμμάτων, των λέξεων και της γραφής στην οργάνωση της βυζαντινής καθημερινότητας. Τα γράμματα μπορούν να βρεθούν παντού: εμφανίζονται πάνω σε απλά αντικείμενα σχεδιασμένα για καθημερινή χρήση έως επιγραφές με αριστοκρατικό σχεδιασμό και με σκοπό την προβολή και την προλαγάνδα. Τα γράμματα έχουν παραχθεί με διάφορες μεθόδους: Ζωγραφική, γραφή, χάραξη, σμίλευση, συμπίεση, σφυρηλάτηση, καύση, σκάλισμα, χύτευση, ανάγλυφο, διάτρηση, κέντημα, ύφανση κ.λπ.

Τα γράμματα μπορούν να διαβαστούν, αλλά γίνονται και λογότυπα ή μετατρέπονται σε εμβλήματα. Μαγεύουν, περιέχουν μυστικά μηνύματα και χρησιμεύουν ως μεταφορές κρυμμένων μηνυμάτων. Οι χαρακτήρες είναι εύπλαστοι: Συγχωνεύονται σε συντομογραφίες ή σε μονογράμματα. Το σεμινάριο έχει ως στόχο να δείξει τρόπους ανάγνωσης αντικειμένων με επιγραφές και να τους δώσει φωνή και να κατανοήσει κρυμμένα μηνύματα σε άλλες γραπτές πηγές (ιστοριογραφία, χρονογραφία κ.λπ.). τα ερμηνεύει σε κοινωνικό πλαίσιο και συζητά την αντίληψη των γραμμάτων, των λογοτύπων και των λέξεων.

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΔΙΔΑΚΤΙΚΟΥ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟΥ

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ «BYZANTINEΣ ΣΠΟΥΔΕΣ»

ΟΝΟΜΑΤΕΠΩΝΥΜΟ	ΙΔΙΟΤΗΤΑ	ΓΝΩΣΤΙΚΟ ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟ	ΤΗΛ.	E-MAIL
Βλαχοπούλου Ελένη	Ε.Δ.Ι.Π	Βυζαντινή Αρχαιολογία και Τέχνη	05135	elvlachopoulou@uoi.gr
Καρδαράς Γεώργιος	Αν. Καθηγητής	Βυζαντινή Ιστορία		
Μαντάς Απόστολος	Επ. Καθηγητής	Βυζαντινή Αρχαιολογία και Τέχνη	05129	amantas@uoi.gr
Μπαμπουϊν Αντρέα	Λέκτορας	Βυζαντινή Αρχαιολογία και Τέχνη	05131	ababuin@uoi.gr
Παναγοπούλου Αγγελική	Λέκτορας	Βυζαντινή Ιστορία	05224	apanagop@uoi.gr
Σταυράκος Χρήστος	Καθηγητής	Βυζαντινή Ιστορία	05148	chstavra@uoi.gr
Συγκέλλου Ευστρατία	Επ. Καθηγήτρια	Βυζαντινή Ιστορία	05120	esynkellou@uoi.gr

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΟΥ/ ΤΕΧΝΙΚΟΥ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟΥ

ΟΝΟΜΑΤΕΠΩΝΥΜΟ	ΘΕΣΗ	ΣΧΕΣΗ ΕΡΓΑΣΙΑΣ	ΑΡΜΟΔΙΟΤΗΤΑ
Αικατερίνη Παπαδήμα	Προϊσταμένη Γραμματείας Τμήματος/ Γραμματέας ΠΜΣ	Διοικητική Υπάλληλος	Υπεύθυνη Διοικητικών Θεμάτων
Λάμπρος Μπέλλος	Μέλος ΕΤΕΠ Τμήματος Ιστορίας και Αρχαιολογίας	Ειδικό Τεχνικό και Εργαστηριακό Προσωπικό	Υπεύθυνος Τεχνικών Θεμάτων

ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΣΥΝΤΑΞΗΣ ΟΔΗΓΟΥ ΣΠΟΥΔΩΝ

Ευστρατία Συγκέλλου

Χρήστος Σταυράκος

Επιμέλεια

Λάμπρος Μπέλλος

ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ:

Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων

Φιλοσοφική Σχολή

Τμήμα Ιστορίας και Αρχαιολογίας

45110 Πανεπιστημιούπολη, Δουρούτη,

Ιωάννινα